

Nálezy vodana *Ochthebius (Enicocerus) granulatus* (Coleoptera: Hydraenidae) na Šumavě

Stanislav Benedikt¹ & Arnošt Sieber²

¹ Částkova 10, CZ-326 00 Plzeň; e-mail: sbenedikt@seznam.cz

² Sídliště U Pošty 671/III, CZ-339 01 Klatovy; e-mail: ASieber@seznam.cz

BENEDIKT S. & SIEBER A. 2019: Nálezy vodana *Ochthebius (Enicocerus) granulatus* (Coleoptera: Hydraenidae) na Šumavě (Findings of the minute moss beetle *Ochthebius (Enicocerus) granulatus* (Coleoptera: Hydraenidae) in the Šumava mountains). – Západočeské entomologické listy, 10: 71–74, 1-12-2019.

Abstract. First records of *Ochthebius (Enicocerus) granulatus* Mulsant, 1844 for the Czech Republic are reported in the paper. The species was found at three localities along the rivers Otava and Vydra in the Šumava Mts (western Bohemia). The reported occurrence of this Alpine species is probably of a relict origin. Therefore, the species belongs among the most valuable invertebrates of this mountain range. Some notes on the distribution, bionomical preferences of the species and collecting circumstances are given.

Key words: Coleoptera, Hydraenidae, new records, faunistics, Czech Republic, Bohemia, Šumava Mts

ÚVOD

Na území České republiky se zásluhou příležitostných, především ale systematických průzkumů daří každoročně nalézat desítky druhů brouků (Coleoptera), předtím zde nezjištěných. Každý takový objev znamená rozšíření stávajícího druhového bohatství, přičemž hodnota těchto nových příspěvků bývá ale rozdílná. Určují ji atributy, jako jsou bionomické nároky druhu, charakter jeho celkového rozšíření, způsob života, možnosti jeho expanze (vč. schopnosti letu), úroveň poznání příslušné skupiny druhů apod. Část nových objevů jde na vrub současným klimatickým změnám, které jsou spojeny s masovou migrací především stanovištně nepříliš vyhraněných druhů. Nálezy takových taxonů, i když obvykle působící překvapení, bývají vědeckou komunitou přijímány jako více či méně očekávané. Jinými předpoklady pro nové faunistické objevy jsou stále častější studia skupin předtím opomíjených, kde se skrývá značný potenciál nových objevů, případně i využití nových metod sběru, které umožňují zjistit druhy, jež pro svůj skrytý způsob života dlouhodobě unikaly pozornosti. Pokud se tyto faktory doplní systematickým působením v oblastech s výjimečným přírodním charakterem, nebývá o skutečně hodnotná překvapení nouze. Platí to i o některých skrytě žijících skupinách vodních brouků, které jsou předmětem zájmu pouze užší skupiny specialistů a zákonitě tedy nejsou v rámci České republiky dostatečně faunisticky po-

kryty. Navíc je někdy pro jejich efektivní sběr nutné využít právě některých specializovaných metod. Jen na území západních Čech tak došlo v posledních letech k nalezení několika nových nebo dříve nedostatečně potvrzených druhů vodních brouků pro Čechy nebo dokonce celou Českou republiku – *Cercyon alpinus* Vogt, 1969 (nový pro ČR, BOUKAL et al. 2007), *Laccobius atratus* Rottenberg, 1874 (nový pro ČR, BOUKAL & BENEDIKT 2010), *Ochthebius melanescens* Dalla Torre, 1877 (potvrzení výskytu v Čechách, BENEDIKT et al. 2011).

Vodani z rodu *Ochthebius* Leach, 1815 patří mezi drobné druhy brouků plně přizpůsobené životu ve vodě. Zástupci podrodu *Enicocerus* Stephens, 1829 jsou pak specializováni výhradně na tekoucí vody, potoky a menší řeky. Jejich imaga se vyskytují těsně u hladiny na kamenech nebo kusech dřeva, vyčnívajících z proudu a příležitostně omývaných vodou. Larvy i imaga jsou býložraví a živí se řasami. Všechny tři v České republice dosud spolehlivě zjištěné druhy tohoto podrodu (*Ochthebius exsculptus* Germar, 1824, *O. gibbosus* Germar, 1824, *O. melanescens*) patří, jako organizmy citlivé na znečištění a s nízkou schopností šíření, mezi významné indikátory kvality přírodního prostředí (BOUKAL et al. 2007).

V rámci koleopterologického průzkumu, který dlouhodobě realizují členové Západočeské pobočky České společnosti entomologické na území národního

parku Šumava, byl v povodí řek Otavy a Vydry zjištěn čtvrtý druh podrodu *Enicocerus* – *O. (E.) granulatus* Mulsant, 1844, jako nový pro Českou republiku.

METODIKA

Nálezy byly učiněny v rámci faunistického průzkumu NP Šumava. V příspěvku uvedená nomenklatura je převzata z práce JÄCH & SKALE (2015).

Použité zkratky: coll. – sbírka s uložením dokladů; det. – určil; lgt. – sbíral; ex. – exemplář; ČR – Česká republika; MCHD – Muzeum Chodska, Domažlice; NP – národní park; occ. – západní.

PŘEHLED NÁLEZŮ

Hydraenidae: Ochthebiinae

Ochthebius (Enicocerus) granulatus Mulsant, 1844 (Obr. 1)

Česká republika, Bohemia occ., Šumava: Rejštejn, 3 km jihozápadně od obce (6846d), okolí Pauliny louky, řeka Otava, 49°07'16.98"N 13°29'17.54"E, 28.VIII.2019, 1 ♂, A. Sieber lgt. et coll., S. Benedikt det.; Rejštejn, 2 km jihozápadně od obce (6846d), u Paštěckého mostu, řeka Otava, 49°07'31.49"N 13°29'43.33"E, 13.X.2019, 3 ♂♂, 6 ♀♀, S. Bene-

dikt lgt., det. et coll. (1 ♂, 1 ♀ in coll. MCHD; 1 ♂, 1 ♀, D. Trávníček revid. et coll.); dtto, 2 ♂♂, 1 ♀, V. Dongres lgt., det. et coll.; Srní, 2 km východně od obce (6947a), v okolí Turnerovy chaty, řeka Vydra, 49°04'56.50"N 13°30'51.42"E, 21.X.2019, 2 ♂♂, 4 ♀♀, S. Benedikt lgt., det. et coll.

Metodou sběru byl pro všechny nalezené exempláře stěr řas a tenkých vrstev mechů z vlhkých stěn balvanů v uvedených říčních tocích (Obr. 2) a následné promývání tohoto materiálu v plastové nádobě.

Nový druh pro Českou republiku.

DISKUZE

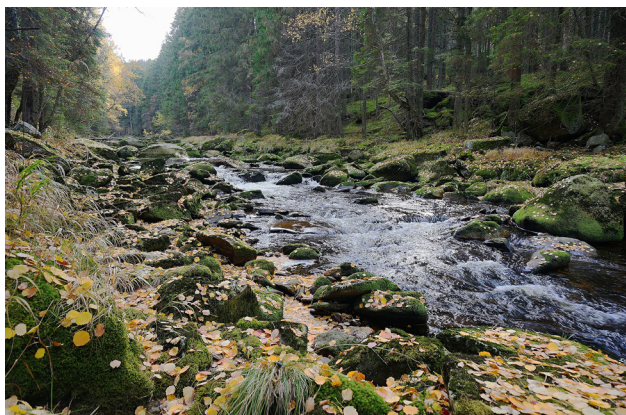
V rámci podrodu *Enicocerus*, jehož zástupci jsou nápadní velmi krátkým posledním článkem čelistních makadel, se *O. granulatus* poměrně výrazně odlišuje od našich habituálně podobných druhů *O. exsculptus* a *O. melanescens*, a sice větší velikostí (2,6–3,5 mm oproti max. 2,3 mm u obou zmíněných druhů), nápadně, u samců až monstrózně klenutým štítem, dozadu silně vykrojeně zúženým a příčným vtlakem na krovkách. Rozdílný je také tvar aedeagu (Obr. 3). Vodan *Ochthebius granulatus* je převážně alpským druhem, který JÄCH & SKALE (2015) uvádějí z Francie, Německa, Rakouska, Švýcarska, Slovinska a Itálie, ale také z karpatských zemí, Slovenska a Rumun-

Obr. 1. *Ochthebius (E.) granulatus*. Bohemia: Rejštejn. Samec (vlevo) a samice (vpravo). Foto: Z. Kejval.

Fig. 1. *Ochthebius (E.) granulatus*. Bohemia: Rejštejn. Male (left) and female (right). Photo: Z. Kejval.

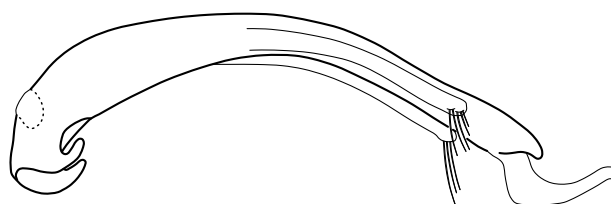
ska. V dosahu hlavního alpského areálu druh zasahuje okrajově do některých blízkých pohoří (Jura, Schwarzwald, Bayerische Wald, Apeniny) (BOUKAL et al. 2007). HECKES et al. (2005) zmiňují z území severně od Alp izolovanou bavorskou lokalitu Mitternacher Ohe v okrese Freyung-Grafenau, která je situovaná nedaleko území České republiky, a také blíže

Obr. 2. Lokalita na Vydře u Turnerovy chaty. Foto: J. Benediktová.

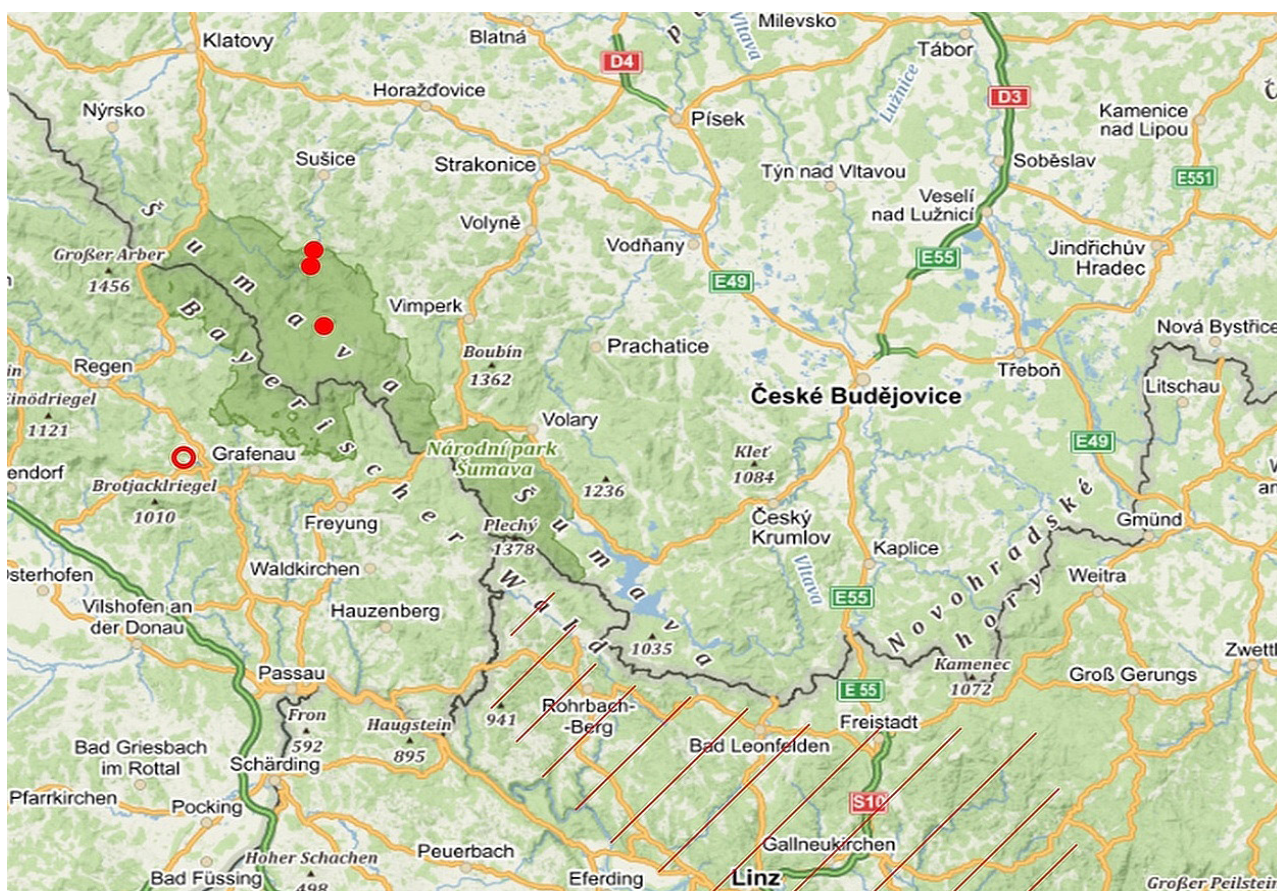
Fig. 2. Locality at the Vydra river near Turnerova chata (cottage). Photo: J. Benediktová.

nelokalizované doklady z hornorakouského okresu Mühlviertel. Zároveň zdůrazňují nutnost ochrany těchto exklávních areálů. S ohledem k těmto údajům pak BOUKAL et al. (2007) nevylučují výskyt druhu podél české jihozápadní hranice, což se nálezy na Šumavě ukázalo být správným předpokladem (Obr. 4). Nálezy na Šumavě v turisticky velmi exponovaných lokalitách kaňonovitých údolí Otavy a Vydry jsou přesto překvapivé a ukazují, že toto pohoří je faunisticky stále nedostatečně probádané a má nadále potenciál poskytovat do přírodního bohatství České republiky i takové výjimečné příspěvky. Je přitom pravděpodobné, že se tento nově zjištěný druh vys-

Obr. 3. *Ochthebius (E.) granulatus*, aedeagus (podle JÄCH 1991, upravil M. Boukal).

Fig. 3. *Ochthebius (E.) granulatus*, aedeagus (according to JÄCH 1991, modified by M. Boukal).

Obr. 4. Lokalita *Ochthebius (E.) granulatus* na Šumavě (červená kolečka) a nejbližší publikované lokality v Německu (Mitternacher Ohe; červený kroužek) a v Rakousku (oblast Mühlviertel; červeně šrafovaná oblast) (podle HECKES et al. 2005). Mapový podklad: <https://mapy.cz/turisticka>.

Fig. 4. Localities of *Ochthebius (E.) granulatus* in the Šumava Mts (red dots) and the nearest published localities in Germany (Mitternacher Ohe; red circle) and Austria (Mühlviertel district; red hatched area) (according to HECKES et al. 2005). Map base: <https://mapy.cz/turisticka>.

kytuje souvisle na delších úsecích obou řek a zasahuje i na dolní tok řeky Křemelné, která se stéká s Vydrou jen několik set metrů nad místem prvního nálezu na Otavě u Pauliny louky.

Charakter zjištěných lokalit na Šumavě a výše zmíněné vlastnosti druhů podrodu *Enicocerus* dávají dobrý předpoklad považovat *O. granulatus* za druh reliktní povahy, který se spolu s dalšími zdejšími druhy alpského původu řadí mezi nejcennější zástupce bezobratlých tohoto pohorí.

PODĚKOVÁNÍ

Za zhotovení fotografií imág děkujeme kolegovi Zbyňku Kejvalovi (Muzeum Chodska, Domažlice) a za fotografickou dokumentaci jedné z lokalit nálezu Jitce Benediktové (Plzeň). Poděkování patří také Milanu Boukalovi (Pardubice) za poskytnutí kresby aedeagu.

LITERATURA

- BENEDIKT S., BOUKAL M. & STRAKA M. 2011: *Ochthebius melanescens* – potvrzení výskytu v Čechách (Coleoptera: Hydraenidae) (*Ochthebius melanescens* – occurrence confirmed in Bohemia (Coleoptera: Hydraenidae)). – *Západočeské entomologické listy*, 2: 41–43. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- BOUKAL M. & BENEDIKT S. 2010: *Laccobius atratus* – nový druh vodomila pro Českou republiku (Coleoptera: Hydrophilidae) (*Laccobius atratus* – a new species of the water scavenger beetle for the Czech Republic (Coleoptera: Hydrophilidae)). – *Západočeské entomologické listy*, 1: 72–74. Online: <http://www.entolisty.cz>.
- BOUKAL D. S., BOUKAL M., FIKÁČEK M., HÁJEK J., KLEČKA J., SKALICKÝ S., ŠTASTNÝ J. & TRÁVNÍČEK D. 2007: Katalog vodních brouků České republiky (Coleoptera: Sphaeriidae, Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Hygrobiidae, Dytiscidae, Helophoridae, Georissidae, Hydrochidae, Spercheidae, Hyrophilidae, Hydraenidae, Scirtidae, Elmidae, Dryopidae, Limnichidae, Heteroceridae, Psephenidae). – *Klapalekiana*, 43 (Suppl.): 1–289.
- HECKES U., HESS M., HOFMANN G., BUSSLER H., SKALE A., SCHMIDL J. & HEBAUER F. 2005: Regionalisierte und kommentierte Checkliste der Wasserkäfer Bayerns (Stand 2005). – *Beiträge zur bayerischen Entomofaunistik*, 8: 49–87.
- JÄCH M. A. 1991: Revision of the Palearctic species of the genus *Ochthebius* Leach. VII. The subgenus *Enicocerus* Stephens (Coleoptera: Hydraenidae). – *Elytron*, 5: 139–158.
- JÄCH M. A. & SKALE A. 2015: Family Hydraenidae. Pp. 130–162. – In: LÖBL I. & LÖBL D. (eds): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Hydrophiloidea – Staphylinoidea*. Revised and updated edition. Vol. 2/1. – Brill, Leiden – Boston, 1702 pp.

*Obdrženo do redakce: 6.11.2019
Přijato po recenzích: 16.11.2019*